

uzajemnost, kar je njih opravila zadevalo, in uzajemnost ljudi v privatnem življenju bolj in bolj rastla, tako so pravne razmere med njimi bolj in bolj mnogoverstne prihajale. Zavoljo tega je tudi bolj in bolj treba bilo, se s postavami soznanovati in vediti, po katerih pravilih se je pri sestavljanju pravnih pisem ravnati, in zavoljo tega se nahaja že pri nekdanjih Rimcih naprava, ktera velja kot začetek notárjev; *Tabelliones* so bili tisti možaki imenovani. Pisma po tabellionih narejene so se imenovala note in od tod današnje ime notár.

Potem ko so Franki Italijo pod svojo oblast spravili, se je tudi notárstvo bolj razširilo, ker je cesar Karel Veliči v svoji dvorni pisarnici notárje imel in vsakemu škofu, opatu in grofu ukazal, svojega notárja iméti. Enako je kraljevim komisarjem, ktere je vsako leto zavoljo reda v duhovnih in deželnih zadevah po deželi pošiljal, zapovedal, v raznih krajih notárje postavljati. Od 11. stoletja sém se je notárstvo bolj in bolj razvijalo in prvo obširno uravnano notárstvo se nahaja v deržavo-notarski postavi, ktero je cesar Maksimilian v letu 1512 dal; pa še le v poslednjem stoletju je z manjšimi ali večjimi pravicami ali utesnjavami sploh na Francozskem, Italijanskem in v raznih nemških deržavah vpeljana. Na podlagi notárske postave cesarja Maksimiliana je terpelo notárstvo tudi v nemških cesarskih deželah, dokler ni bilo po cesarju Jožefu II. ob moč djano in notarjem ni bilo nič družega več prepušeno, kakor menične proteste (*Wechselproteste*) delati.

Pozneje je bila v lombardo-beneškem kraljestvu 17. junija 1806 po francozki posneta notarska postava vpeljana in je še dandanašnji veljavna; skoraj v vsih družih cesarskih nemških deželah pa pogodbe in druge pisma, ki jih je v pravnem življenju treba, so narejali, dokler je patrimonialno sodništvo še bilo, grajšinski in sodnijski uradniki. Tega grajšinskega notarstva je bilo treba na deželi, kjér ni bilo družih ugodnih oséb, pa to škodo je imelo, da se je mogel sodnik z opravili pečati, ktere se niso skladale z njegovim poklicem, in da imela je mnogokrat, če se je pravda vnela, ravno tajista oseba, ki jo je naredila, na prvi stopnji razsojevati, ali je pogodba veljavna ali ne, in ali zapopada ali ne vse to, za kar pravda teče.

Ko so bile leta 1850 sodnijska na novo osnovane, kronovine na novo uredjene in gori omenjene nedostojnosti spoznane, je moglo vladarstvo za notárstvo skrbeti in z njim vse zjediniti, kar bi ljudém hasnilo, javno službo pa olajšalo in sodništvo prosto naredilo.

Namen notárstva je, ljudi nevarnost obvarovati, ktere jih zadenejo, ako nevednim in nevestnim svetovavcom (zakotnim pisacem) zavoljo pomanjkanja zvedenih in očitno poverjenih mož v roko pridejo, in da sodnijsvu iz neprav narejenih pisem mnoge težke in dolge pravde ne izvirajo, ktere stroške za sodno upravljanje množijo. Stroške pa mora deržavni zaklad in po njem cela dežela terpeti.

Zavoljo tega je bilo z Najvišjim sklepom od 9. maja 1850 notárstvo privoljeno v vseh kronovinah, v kterih velja nova sodnijska uredba, in Najv. sklepom od 20. septembra 1850 je bila notarska postava poterjena in razglašena za kronovine Avstrijo nad in pod Anižo, Solnograško, Štajersko, Koroško, Krajnsko, Goriško, Gradiško in Istrio, za mesto Terzaško in njegovo okolico, za Tiroljsko in Forarlbersko, Česko, Moravsko, zgornjo in doljno Šlezio.

Koj ko so bili notárji izvoljeni, je notárska postava moč dobila in lé posamne odločbe tajiste, kakor §. 3, da je za nepogojni vpis v javne bukve (za intabulacio) notarskega pisma tréba, če pisma, ki se ima vpisati, ni kaka javna gosposka naredila, in §. 4, kteri terja za veljavnost odločenih pravnih opravil (n. pr. ženitnih, kupnih, menjavnih in družih tacih pisem), da jih notár naredí, razun v Avstrii nad in pod Anižo in na Solnograškem v ostalih kronovinah niso bile vpeljane.

Zavolj tega in zavoljo najnovejše uredbe cesarskih sodnij v letu 1854 je bilo treba notarsko postavo še enkrat,

pregledati, in s cesarskim patentom od 21. maja leta 1855 zastran iztirjevanja dolgov, kteri so po notarskih spisih dokazani, razglašena.

Ces. patent od 9. avgusta 1854 je že pred novo postavo zastran pravnih reči zvnaj pravde razglasil in izrekel, da je dopušeno, javno postavljene notárje kot sodne komisarje v njih okraji rabiti.

Z Najvišjim sklepom od 6. septembra 1854 je bilo tudi število notarjev za vsako kronovino odločeno, in sicer za Štajarsko 69, za Koroško 21, za Krajnsko 19, za Gorico, Gradiško, Istrio in Terst pa 40.

Pregledana notarska postava je dobila moč 1. avgusta 1855. (Dal. sl.)

Drobtinice

iz Jakob Sajovec-ovega rokopisa istriško-vlaškega slovnika.

(Konec).

Mnogoverstne besede.

ist. vlaško-slov.

Abo, belo.
Avlátu, testo.
Betu, palica.
Bikáru, mesar.
Bire, pivo.
Breku, pès.
Dujmost, 2 mosta (*Zweibrücken*).
Cimitéru, pokopališče.
Farira, moka.
Fikac, jetra.
Flieru, železo.
Fražu, rudeče jagode.
Frita, Eierschmalz.
Galira, kokoš.
Gljinda, želod.
Groso, debelo.
Jarba, trava.
Karbunéru, ogljar.
Karne de bo, volovsko meso.
Karne de mlie, jarče meso.
Karne de vice, teleče meso.
Karne de pork, svinsko meso.
Karne de škopec, kaštrun.
meso.
Kaštelina, grad.
Kašu, sir.
Klopotu, zvonec.
Kloštru, samostan.
Kodru, planina.
Kucitu, nož.
Ladvica, škerjanec.
Lapte, mleko.
Liermu, červ.

ist. vlaško-slov.

Lieporu, zajec.
Lingura, žljica.
Meru, jabelko.
Molináru, mlinar.
Mora, mlin.
Nada, jeklo.
Naranča, pomaranča.
Obrusu, mizni pert.
Olove, svinec.
Ovú, jajce.
Pinturu, malar.
Pirunu, vilice.
Roišo, rudeče.
Sara, sol.
Siničiču, snica.
Soreču, miš.
Sumpor, žveplo.
Škorupu, smetena.
Šume, gojzd.
Tetkalica, Zahnstecher.
Tirar pork tot kopt, Schwein-ferkel.
Trejkap, triglav.
Tišlaru, mizar.
Vindežiru, branjevec.
Vir, vino.
Zeme, juha.
Zeme ko riž, rajž na juhi.
Žaba, želva (*Schildkröte*).
Žbula, čebula.
Žiru, sadje.
Žnidaru, krojač.
Žokeit, plesati.

Železnica čez Kras.

Železnica, ktera stolno mesto Dunaj z najimenitnejim mestom za kupčijo v celem cesarstvu, s Terstom, veže, dodelana je.

Naj pot te veličanske železnice med Ljubljano in Terstom tistim, ki se bojo prej ali pozneje po nji peljali, enmalo bolj na drobno razložimo po popisu, ki ga je častiti naš rojak P. K. natisniti dal v časniku „*Presse*“.

Zemeljske razmere te želéznice so tako različne, da se morajo težavnosti, ktere so se pri stavbi pokazale, med največje štéti. In te težavnosti so tudi bile, da te za kupčijo in obćenje tako važne ceste niso mogli že davno pred do-

delati. Smé se pa zdaj tudi terditi, da železnice med Ljubljano in Terstom, kar veličanstvo utiče, una čez semerinško goro nič ne preséga; pa tudi dohodkov ne bo una več dajala, kakor ta. Pa tudi še kako krasni pogledi se odpirajo očem popotnikovim, kadar železnica višej in višej prihaja, na mnogoverstnost krajev, rastlinstva ter mnoge veličanske stavbe na nji in ob nji. Vse to nas mika, to železnico bravcom kratko popisati.

Ljubljansko-teržaška železnica je blizo 19 milj dolga. Kmalo ko pride iz ljubljanskega kolodvora, se zavije nekoliko in prereže potem Latermanov drevored in gré potem naravnost med rodovitnimi njivami in senožetmi mémo Gorici; teče po ovinku čez močirje, in pride potem zopet na terdne tla in unstran borovniškega mosta do Borovnice, kjer je postaja.

Čez močirje ima kakih 1000 sežnjevi iti. Tukaj je bilo največ težavnost premagati in čez nekdanji in sedanji prod Ljubljance dva mosta po ameriskem sistemu postaviti. Borovniški most pa je najimenitniše delo na celi železnici in bi utegnil, kar dolgost in širokost, in terdnost zidanja utiče, edini v celem cesarstvu in med najpervimi v Evropi biti. Ta most, sta prav za prav dva mosta eden nad drugim, je 265 sežnjevi dolg in skoraj 20 sežnjevi visok. Vsak obok spodnjega mosta je 8, zgornjega skoraj 8 $\frac{1}{2}$ sežnjevi širok. — Od borovniškega kolodvora naprej gré železnica, višej in višej segaje skozi gojzde nekdanje bistrške grajšine, s katerih se tu in tam kaj krasen pogled na ljubljansko močirje, na mejašne griče in zadej na velikane kranjske dežele odpre. Ko pride čez teržaško véliko cesto, dospé na logaško planoto in do logaškega kolodvora, se vleče skozi gojzde na obéh straneh postaje v Rakeku, kjer je bilo treba na mnogih krajih ji pot skozi skalovje izsekati, in doseže v Postojni (kakor tudi v Šem-Petru največjo visokost. Tu se odpre lep pogled v pivško dolino, v okolico pri Hrenovicah in pred Jamo, kakor tudi na goro Nanos in na Hrušico.

Unstran Postojne se začne suhi in na mnogih krajih razkopani Kras, in železnica gré blizo memo cesarskega kobiliša v Prestranku do Šem-Petra, kjer je postaja in od kodar pelje vélika cesta v Reko. Po večjem ovinku ob skalnatih in pustih gričih nad Kalom in Ravnami pelje železnica, na dolgosti skorej ene milje, skozi šest predorov ali tunélov. Pervi predor nad Košano (št. VI. zaznamljen) je 264 sežnjevi dolg; drugi pod Cepinom (št. V.) 163 sežnjevi; tretji pri Vujah (št. IV.) 143 sežnjevi, četerti pred gornjimi Ležecami (št. III.) 182 sežnjevi, peti (št. II.) 272 sežnjevi in šesti nad Uremom (št. I.) je 228 sežnjevi dolg.

Kako čudno je človeku pri sercu, kateri se skozi té iz velicega rezanega kamna obočene predore derdrá in kakor bi trenil, v kratkih dobah na desni Uremšico, na levi pa prijazno dolino zagleda, po kateri Reka teče, in zopet v tamni predor pride. Za gornjimi Ležecami in pred predorom II. se vidi na levi strani v soteski poslopje velicega jerina, s kterega je voda po iz železa vlitih cevih do postaj v Divacu, Sesani in Proseku napeljana. Unstran predora I. se vidi v réško dolino in proti staremu Apnu, med Divacom in Sezano pri Gorenjah in Povirji pa dalječ po zdoljnem Krasu in zadej na velikanske krajske gore. Od Sezane proti Orleku in Proseku ima železnica do Nabrežine najbolj puste kraje po Krasu. Iz Nabrežine pojde taljanska železnica.

Zvunaj postaje in blizo sela Nabrežine (Na brežini *) gré železnica čez dolgi most, ki je iz belega apnenika sozidan in ko preteče predor na herbtu hriba, se odpre očem vés drugačen silno krasen pogled. Oči zagledajo pred sabo široko sinje jadransko morje, na levi belo teržaško mesto z njegovimi barkami in za mestom zadej gorice in

goré istrijske, zalive Mil (Muggia) in Kopra in Salvonske temena, na desni pa široko in rodovito friulsko planjavo. Zdolej, skor tik morja, stoji veličansko poslopje vodotoka, kateri daje postaji nabrežinski in teržaški, pa tudi Terstu samemu potrebno vodo. Železnica zapaša zdaj visočine in gré ob goricah, s tertami in oljko obrašenimi, bolj in bolj navzdol, teče memo grinjanske postaje, v ktere soséski zida Nj. c. k. visokost, nadvojvoda Maksimilian grad Miramare *) imenovan, gré čez most pri Št. Jerneji (Barkoli) in pride ob morji skozi predor pri Gréti na véliki in obširni teržaški kolodvor.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Ljubljane. Gimnazijalne in realne šole so letos končane in pred nami leže letniki gimnazije naše ljubljanske in novomeške, in pa ljubljanske spodnje realke. Ker smo vsako leto o teh kaj spomnili, naj omenimo tudi letos. — Realna šola s tremi spodnjimi razredi je doveršila letos že 5. leto svojega obstaja in bi bila dala, kakor nam letnikov pregled kaže, že 120 za višje realne šole ugodnih ali za različne obertnijstva in rokodelstva pripravnih učencov, ako bi imeli v Ljubljani višjo realko ali ko bi naši učenci in njih stariši ali oskerbniki zapopadli poglavni namen realnih šol. „Pri nas — pravijo vodja naše realke gosp. Peternel v svojih, res ob pravem času pisanih omembah „za kaj so realne šole, komú naj bo za nje mar in kako naj se jih poslužuje kdor v te šole hodi?“ — dosihmal ljudje še večidel napačne misli imajo od realne šole; njim je ta šola najkrajša pot, da učenec pride potem za pisarja h kaki gosposki v službo ali pa kam drugam; učenec, ki je doveršil spodnjo realno šolo, se redkokrat podá kakega rokodelstva učiti, za katero si je v ti šoli pridobil potrebnih vednost, in tako se ne spolnuje poglavitni namen teh šol; nekteri po dokončani spodnji realki stopijo v učilnico preparandov in postanejo potem učitelji v ljudskih šolah, kar je na vsako stran prav; nekteri grejo v kupčijsko učilnico. Da tako malo doveršenih realčanov se gré kakega obertnijstva ali rokodelstva učiti, ste pa posebno dvé okoljšini krive: eno je, da obertnijstvo ali rokodelstvo pri nas še ni višje in dostojno čislane stopnje doséglo; drugo pa je, da naši mojstri preveč zaničljivo in sirovo ravnaajo s svojimi „fanti“, ne pomisleč, da tudi oni so nekdanj „fantje“ bili in da se naše obertnijstva in rokodelstva le tadaj na tisto stopnjo, na kateri so v drugih deželah, povzdigniti zamorejo, ako se jim podlaga položi po dostojno izučeni mladini.“ Resnične besede so to, kakor je spleh vés ta gospod vodjev sostavek poln dobrih svetov za napredek našega domačega gospodarstva. Sicer tudi mestna županija dobí pri tem od strani „svoj tal“, da ni še napravila višje realne šole v Ljubljani, ker marsikteri učenec bi se podal potem po doveršeni nižji realki v višjo, ako bi jo domá imel. Tudi to je resnica in mestna občina bi se gotovo celó nič ne obotavljala, višjo realko napraviti, ako bi ji le dnarnih pripomočkov ne manjkalo. Gledé na to, kar se v Celovcu godí, da se ondi na deželne stroške zida zlo obširno poslopje, v kterem bojo tudi realne šole, se smémo nadjati, da bode tudi Ljubljani došla ta polajšava, da ne le samo poglavno mesto, kakor je sedaj postava, temuč cela dežela bode pripomogla k napravi in vzderžanji realnih šol. Na Dunaji ali v drugih vélikih mestih je to vse drugač; tam res le skor sami mestni fantje obiskujejo realke, ker sosedne manjše mestica in tergi imajo svoje realne šole; v Ljubljani pa, kakor nam, na priliko, letošnji letnik realne šole pripoveduje, med 170 učenci, ki so obiskovali realko, je le 67 Ljubljančanov bilo, 64 jih je bilo iz dežele, ostalih 41 pa so poslale razne avstrijske dežele. — Nauki, ki so se letos v spodnji realki razlagali, so bili kakor lani; tedaj nam iz letošnjega let-

*) Gosp. K. nam je rekel, da domačini ne pravijo „Nabrežina“, ampak „Na brežini“, to je kraj na bregu, na brežini.

*) To je: Glej morje!